

מסורת הש"ס
א. ירושלמי שקלים פ"ד הי"ד. תוספתא פטחים פ"ט יט. שם תמורה פ"ב ה. <p>ב. יומא מב,א. שבויות יא,ב. זבחים יד,ב. סח,ב. מנחות ו,ב. בכורות כה,א.</p>

גרסות

שאינ לך דבר – **להסתאב** בכתי"מ חסרות מילים אלו.

אלא הרועה להסתאב בש"מ: **אלא הראוי להסתאב**.

מותרות לנדבת ציבור אזלי בכתי"מ: **מותר לנדבת צבור קאזלי**.

דהאיכא שם עולה עליה גבי עלת העוף בכתי"י ובש"מ: **דהאיכא שם עולה עליה גבי עני בעולת העוף**.

דהאיכא פרת חטאת קדשי בדק הבית הוא בכתי"י: **והאיכא פרת חטאת פרת חטאת קדשי בדק הבית היא**.

תיקדוש בכתי"מ: יקריב.

דהאיכא שעיר נשיא יש בכתי"י: **והא יחיד מפריש שעיר**.

אי נמי נשיא – מפריש שעירה יש כתי"י בו חסר משפט זה.

וכן זה המקדיש בהמה נקיבה ל**פסחו** וכן ל**אשמו**, אף שאין קרבנות אלה באים אלא מן הזכרים – חלה עליה קדושת הגוף, ומשום כך הריהי עושה **תמורה**. שאם המירו עליה בהמת חולין – חלה אותה קדושה על בהמת החולין. ואילו ר' שמעון חולק על חכמים ואומר: אין דין כל הקרבנות הללו שווה, שהמקדיש בהמה נקיבה לעולתו – הריהי עושה תמורה, וזאת משום ששם עולה עליה (בעולת העוף שבאה אף מן הנקיבות), ומשום כך הריהי קדושה בקדושת הגוף, ולכן אינה נמכרת אלא לאחר שנפל בה מום. אבל המקדיש בהמה נקיבה ל**פסחו** או ל**אשמו**, שלא חלה עליה קדושת הגוף כלל, והריהי נמכרת כפי שהיא בלא מום – אין עושה תמורה. שכן כלל הוא בדין התמורה: אין לך דבר (קרבן) העושה תמורה אלא רק הבהמה שחלה עליה קדושת הגוף, ואף אם אינה יכולה להיקרב – הריהי רועה עד להסתאב (לנפילת מום), ומשנפל בה מום הריהי נמכרת, וקונים בדמיה אותו קרבן כראוי. אמר רבי בהכרעת מחלוקת זו בין חכמים לר' שמעון: אין אני רואה (איני מקבל) את דבריו של ר' שמעון בענין קרבן **פסח**, שאינה עושה תמורה, וטעם הדבר: הואיל ומותר הפסח (קרבן הפסח שלא הוקרב בשעתו) הריהו קרב לאחר הפסח כקרבן שלמים. וכיון שהשלמים באים מן הנקיבה, אף במקרה זה של המקדיש בהמה נקיבה לפסח, נחשב הדבר כמי ששם שלמים עליה, וחלה עליה קדושת הגוף לענין שאין היא נמכרת בלא מום, ולכן

הריהי עושה תמורה. ומבררים תחילה את דברי רבי: מדוע אמר רבי שאין הוא מקבל את דברי ר' שמעון רק בענין הפסח, ולימא [ויאמר] אף: אין אני רואה את דבריו של ר' שמעון באשם, ובדומה לטעם שאמר בענין הפסח: הואיל ומותר אשם קרב עולה, ונמצא שנקיבה זו שהוקדשה לאשם הריהי עולה, וקדושה קדושת הגוף (שהרי יש חטאת הבאה נקיבה, בעולת העוף), ותעשה תמורה! ומשיבים: **רבי סבר לה כרבנן** [הריהו טבור כזכמים]. **דאמרי** [שאומרים]: **מותרות אשם לנדבת ציבור אזלי** [הזולכים]. שקונים בדמיהם עולות ציבור, ומכלל דיני התמורה הוא שאין תמורה בקרבן הצבור.

א ונפנים עתה לכיורו דברי ר' שמעון בכרייתא: **קא סלקא דעתך** [היה עולה על דעתך] לומר כי היינו טעמא [זהו הטעם] של ר' שמעון גבי [אצל. בענין] המפריש נקבה לעולתו: **משום הכי** [משום כך, מטעם זה], בהמה זו עושה תמורה – דהאיכא [שהרי יש] שם עולה עליה, גבי [אצל. בדין] עולת העוף, שעולה מן העוף יכולה לבוא אף נקיבה. **אלא שאם כן הוא, מעתה אף ככהן גדול החייב בפר חטאת של יום הכיפורים שהוא זכר, שהפריש פרה נקיבה עבור פרו – תיקדוש** [תתקדש] הפרה לענין זה שתעשה תמורה, מאותו הטעם. דהאיכא [שהרי יש] שם חטאת עליה, שכן פרת חטאת (פרה אדומה הנעשית לצורך מי חטאת) הריהי נקיבה! ומשיבים: אין לומר זאת, משום שפרה אדומה עצמה אין קדושתה קדושת הגוף, שהרי אינה קרבה על המזבח במקדש, אלא קדשי בדק הבית הוא, והלכה היא שקדשי בדק הבית לא עבדי [אינם עושים] תמורה. ושואלים עוד על שיטת ר' שמעון: יחיד (כל אדם מישראל) שחייב בקרבן חטאת הבאה מן הנקיבה, ועמד והפריש שעיר זכר לחיוב זה של שעירותו – תיקדוש [תתקדש] בהמה זו בקדושת הגוף לענין שיעשה תמורה, שכן יש שם חטאת בזכר, דהאיכא [שהרי יש] שעיר חטאת שמביא הנשיא והוא בא מן הזכר! אי נמי [או גם כן] יש לשאול באופן הפוך: נשיא שחייב בקרבן חטאתו ועמד והפריש שעירה נקיבה לשם שעירו – תיקדוש [תתקדש] הבהמה בקדושת הגוף לענין זה שתעשה תמורה, שכן יש שם חטאת עליה, דהא [שהרי] יחיד מפריש שעירה. ובכל אלה היה לר' שמעון לציין שאף הם עושים תמורה! ומשיבים: אין זה נחשב שם חטאת על שעירת נשיא (משום שיש כמותה ביחיד) וכן בשעיר יחיד (משום שיש שעיר נשיא) כי הני [אלו] נשיא ויחיד מישראל, תרי גופי נינהו [שני גופים הם]. ואין שם הקרבן נקרא אלא כשהוא בכלל חיובי אותו אדם עצמו.

עיונים

פרת חטאת קדשי בדק הבית הוא פרה אדומה, אף שהיא נקראת בתורה "חטאת", ופרטי עשייתה דומים בצדדים רבים לקדשי המזבח, מכל מקום אינה נחשבת כחלק מעבודת הקרבנות שבמקדש, והרי היא אחד הדברים שעושים לשם טהרה (וכמו צפרי מצורע). ואף שחיתתה, שלא כבשאר קרבנות, הריהי בזמן המשכן – מחוץ למחנה, ובזמן המקדש – מחוץ לירושלים, בהר הזיתים. לפי שאינה קדושה בקדושת הגוף, בקדשי מזבח, אלא בקדשי בדק הבית.

וקדשי בדק הבית לא עבדי תמורה יש מהאחרונים שהקשו על תשובה זו, שאם כן גם המפריש נקיבה לעולתו, שעושה תמורה משום ששם עולה עליה בעולת העוף, ומדוע? והרי עופות אין עושים תמורה! והשיבו שאין הדברים דומים, שכן עיקר הכוונה כאן הריהי לומר שאי אפשר שתחול קדושת הגוף על הפרה שהפריש בהן הגדול לפרו, כי אותה קדושה שראויה היא אליה כנקיבה, פרת חטאת, אינה אלא קדושת דמים. ואולם המפריש נקיבה לעולה, כיון שחלה עליה קדושת הגוף בעוף, אף שאין בה דין תמורה, בדין שתחול קדושת הגוף בכל מפריש נקיבה לעולה.

אכן מה שאמרו למעלה שאין מועיל מה שמתור אשם קרב עולה, משום שהוא הולך לנדבת ציבור ואין תמורה בציבור – שם אכן צריך שיהא במותרו דין תמורה, כי עיקר הטעם הוא שהפרשה לקרבן עצמו הריהי כהפרשה למותרו, ולכן כל שאין דין תמורה במותר – אינו עושה תמורה. מה שאין כן בעולה, שאין הנידון משום מותר, אלא כיון ששם עולה חל על

תמורה

ב ע"א

לפסחו ולאשמו – לא מלינו אשם ופסם נקבה. הכי גרסינן: שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב – כלומר, שאין לך דבר שעושה תמורה אלא ההוא קדוש קדוש הגוף. אשם אינו ראוי להקריב – אינו נמכר בלא מום אלא ירעה. הילכך, רבי שמעון סבירא ליה זאשם ופסם, הואיל ואין שמן חל עליהן

ונלפסחו וּלְאָשְׁמוּ – עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. *רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לְעוֹלָתוֹ – עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לְפִסְחוֹ וּלְאָשְׁמוֹ – אֵין עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, שְׁאֵין לָךְ דְּבַר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אֲלָא הַרוּעָה לְהִסְתַּאֵב. אָמַר רַבִּי: אֵין אָנִי רוֹאֶה דְּבָרֵיו שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפִסְחָ – הוֹאִיל וּמוֹתֵר הַפֶּסַח קָרַב שְׁלָמִים. וְלִימָא: אֵין אָנִי רוֹאֶה דְּבָרֵיו שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאָשָׁם – הוֹאִיל וּמוֹתֵר אָשָׁם קָרַב עוֹלָה! – רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי: מוֹתְרוֹת – לְנִדְבַת צִיבוּר אָזְלִי, וְאֵין תְּמוּרָה בְּצִבוּר.

א קא סלקא דעתך, היינו טעמא דרבבי שמעון גבי מפריש נקבה לעולתו: משום הכי עושה תמורה – דהאיכא שם עולה עליה גבי עולת העוף. אלא מעתה ככהן גדול שהפריש פרה לפרו – תיקדוש, דהאיכא פרת חטאת! – יקדשי בדק הבית הוא, וקדשי בדק הבית לא עבדי תמורה. – יחיד שהפריש שעיר לשעירתו – תיקדוש, דהאיכא שעיר נשיא! אי נמי, נשיא שהפריש שעירה לשעירו – תיקדוש, דהא יחיד מפריש שעירה! – הני תרי גופי נינהו.

לפסחו ולאשמו – לא מלינו אשם ופסם נקבה. הכי גרסינן: שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב – כלומר, שאין לך דבר שעושה תמורה אלא ההוא קדוש קדושת הגוף, שאם אינו ראוי להקריב אינו נמכר בלא מום אלא ירעה. הילכך רבי שמעון סבירא ליה באשם ופסח, הואיל ואין אשם ופסח חיילי בנקבה, דנמכר בלא מום, הילכך לא עבדי תמורה. אבל בעולה, דאיכא שם עולה בפסח – עבדי ליה דתרעה ועבדא תמורה. לשון רש"י.

רבי סבר כרבנן דאמרי מותרות לנדבת צבור אזלי ואין תמורה בצבור – ותימה: מאי קאמרי? דלעיל משמע דתולה תמורה ברעייה, והכא משמע דתולה רעייה בתמורה, לימא דלירעו ויעשה תמורה! ונראה דהכי פירושו: כיון דלנדבת צבור אזלי, ואין תמורה בצבור – אין לומר דליהני ליה למפריש נקבה לאשם להיות קדוש קדושת הגוף, משום דמותר אשם קרב עולה. כיון דאין דינם שוה (לתמורה דאשם עושה תמורה) ואין מותר אשם עושה תמורה, דלנדבת צבור אזיל דלא עבדי תמורה. ולא דמי למפריש נקבה לפסח, דמותר פסח הוי לשלמים, שעושים תמורה כמו הפסח עצמו. הילכך דין הוא שיחול קדושת הגוף על נקבה שהפרישה לפסח, דכך לי הפרישה לפסח כאילו הפרישו למותר פסח, דהיינו שלמים, דשניהן עושין תמורה.

דאיכא שם עולה עליה – גבי עני בעולת העוף. ולפי הא דסלקא דעתך השתא רוצה לומר מפריש נקבה לעולתו, כגון מצורע עשיר שצריך להביא עולת בהמה זכר. ומשום הכי קאמר דעושין תמורה בהפריש נקבה לעולתו, משום דהאי חיובא דמחויב שייך בנקבה אם היה עני, שמפריש עולת העוף דבאה נקבה, דאין תמות וזכרות בעוף. ומשום הכי נקט גבי עני כגון עני מצורע, דבהאי חיובא דקמחייב איכא נקבה בעולה.

דהא איכא פרת חטאת – תימה: לפי מה דפירשתי דאיכא למצוא נקבה בעולה, בהאי חיובא גופיה דקמחייב, והכא לא שייך למימר הכי! ועוד: אמאי נקט פרת חטאת? רוב חטאת המזבח נקבה אתיא! ויש לומר דפריך מכל שכן: דהא אפילו מפריש נקבה לעולה, דהיא גופה לא חזיא לעולה – אפילו הכי קאמר דעושה תמורה משום דאיכא שם עולה עליה בעולת העוף. כל שכן מפריש פרה לפרו, דהיא גופה חזיא לפרת חטאת אם היא אדומה, דאית לן למימר דתיקדושו! **יחיד** שהפריש שעיר לשעירתו תיקדוש דהא איכא שעיר נשיא – והוא הדין דהוה מצוי למיפרך מברייתא גופא דלעיל, דאשם בן שנה והביאו בן שתיים דקאמר רבי שמעון כל עצמן אינן קדושין, ואמאי? הא חזי לאשם מעילות וגזילות, והאי שינואי דקמשני שייך נמי עלה.

הני תרי גופי – פירש רש"י: יחיד ונשיא. ומיהו, בהאי גופא דיחיד לא משכחת שעיר חטאת, ובהאי גופא דנשיא לא משכחת שעירה. אבל עולה נקבה בהאי

נקיבה (הגרי"ז, יוס"ד).

אורה ההלכה

המקדיש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו – עושה תמורה אף על פי שאינם ראויים להקרב. שמאחר וירדו לקדושת דמים והם תמימים – ירדו לקדושת הגוף. בעולה – כדעת הכל, ובפסח ואשם כשיטת התנא קמא.

(רמב"ם ספר קרבנות הלכות תמורה פ"א הכ"א).

מותרות מותר חטאות קבועות וכן אשמות יפול לנדבה, ויקרב עולות. כשיטת רב שימי מנהרדעא במסכת שבועות (יב,ב). (רמב"ם ספר עבודה הלכות פסולי המוקדשין פ"ה ה"ט).

ואין תמורה בצבור הציבור אף על פי שהם מוזהרים שלא להמיר, מכל מקום אף אם עברו והמירו – אין עושים תמורה. כמשנה לעיל דף יג,א (רמב"ם ספר קרבנות שם ה"א. שם הי"ב).

פרת חטאת כהן גדול שהפריש פרה לחטאתו – אינה עושה תמורה. שכל המשנה בחטאות לא נתקדשה כלל ואפילו קדושת דמים. כגמרא. (רמב"ם שם הכ"א).

קדשי בדק הבית קדשי בדק הבית אין עושים תמורה, שאם היו לפניו בהמת חולין ובהמת קדשי בדק הבית ואמר "זו חלופת זו", או "זו תמורת זו" – לא אמר כלום. וטעם הדבר, לפי שלא דנה התורה בדין תמורה אלא לענין קדשי מזבח. כמשנה לעיל דף יג,א (רמב"ם שם הי"ב. ספר הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"ז).

חטא עד שלא נתמנה – שם חטאת עליה נהא גופא, דלילו חטא השתא – כר איתוי שעיר הוא. (עשיר הוא) לאו עולת העוף מייתי – אי הוה מחויב עולה – לא הוה מייתי עולת העוף, דעשיר הוא. ואי נמי עני הוא – עולת נדנה לא קרנה דלות אי לא פריש נהדיא עוף. רבי שמעון סבר לה כרבי אלעזר בן עזריה – דאפילו גבי נדנה דעשיר סתם חזיא עולת העוף. ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית – דסבר רבי אלעזר: סתם הקדשות – לנדק הציט, ואפילו נהמה. ומיהו, מידי דחזי למוצא – אינו יולא מידי מוצא לעולם. ורבי יהושע סבר: לא שציק איניש קדושת מוצא, ומקדיש לנדק הציט מידי דחזי למוצא. הילכך, מסתמא למוצא אקדשינהו, וסן עממן יקרבו עולות. ונקבות ימכרו כו' – ויצאו דמיהן עולות, דסתמייהו לעולה אקדשינהו. מכח קדושה דחזיה אתי – דכיון דזכרים קרבו עולות, ודמי השלמים עולות – מכלל דסצירא ליה דסתמא נקבה לעולה אקדשינהו, והוה ליה מפריש נקבה לעולה, והיכי יקרבו שלמים? הא צעי לרעות, כדקמיני מתמימין (תמורה י"ג): המפריש נקבה לעולה – מרעה.

תוספות

גופא משכחת לה, דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני, וחזי ליה עולת העוף, עד כאן לשונו. ולא נראה, דמאי פריך בסמוך: אי הכי, הא נמי לא עולת העוף קמייטי. מכל מקום לא דמו, דהיא גופה חזי לעולת נקבה אי מפקר נכסיה; לכן נראה לפרש: הני תרי גופי נינהו – דהאי יחיד לא חזי להיות נשיא בעוד הנשיא חי, ונשיא לא חזי להיות לו דין יחיד. אבל עני ועשיר – כחד גופא דמו: העשיר ראוי להיות עני, ועני ראוי להיות עשיר. והשתא פריך שפיר: אי הכי, דאמר הא לא חטא ולא איחייב בשעיר, אף על גב דגופו ראוי להיות נשיא, כיון דבהיא שעתא דחטא לא איחייב בשעיר – לאו כגוף אחד קרינא ביה, הכי נמי בהיא שעתא דחטא לא איחייב בעולת העוף, ולא מצי פטר נפשיה בה.

רבי שמעון סבר כרבי אלעזר בן עזריה כו' – יביא תור או בני יונה. פירוש: וכיון דמצי פטר נפשיה בעוף

אפילו לאחר הפרשת בהמה, כדאיתא פרק "מרובה" (בבא קמא ע"ב), ואם כן דחי שפיר בעולת נקבה! וצריך לומר: דמייירי השתא הא דרבי שמעון דמפריש נקבה לעולתו, באומר "הרי עלי עולה", דמצי פטר נפשיה בעולת העוף נקבה, אפילו לאחר הפרשת בהמה, כדאיתא פרק "מרובה" (שם).

ימכרו לצרכי עולה ויפלו דמיהן עם שאר נכסים לבדק הבית – דקסבר רבי אלעזר: סתם הקדש – לבדק הבית, והוי כמתפיס תמימים לבדק הבית, דאינו יוצא מידי מוצא לעולם.

ורבי יהושע אמר זכרים עצמן יקרבו עולה – דקסבר: לא שציק איניש קדשי מוצא ואקדיש לקדשי בדק הבית מידי דחזי לקדשי מוצא, וסתמא דעתו לעולה, דכולה כליל לשם.

חטאו עד שלא נתמנה, פי מפריש שעיר לשעירתו – **תיקדוש, דהא אילו חטא השתא – פרי איתויי שעיר הוא!** – **הא לא חטא – לא איחייב בשעיר.** – **אי הכי, הקא נמי: הא לאו עולת העוף קמייטי!** – **רבי שמעון סבר לה כרבי אלעזר בן עזריה: דתנן,** **"הרי עלי עולה" – יביא פכש. רבי אלעזר בן עזריה אומר: או תור או בני יונה.**

ב תנן ה"ת: יהמקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה לגבי מוצא, זכרים ונקבות. רבי אלעזר אומר: זכרים – ימכרו לצרכי עולות, ונקבות – ימכרו לצרכי שלמים, ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. רבי יהושע אומר: זכרים עצמן – יקרבו עולות, ונקבות – ימכרו לצרכי שלמים, ויביא בדמיהן עולות, ושאר נכסים – יפלו לבדק הבית. אומר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: לרבי יהושע דאמר זכרים עצמן יקרבו עולות, ונקבות היכי מקרבן שלמים הא מפח קדושה דחזייה קאתיין? לישנא אחרניא: אומר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: מדקאמר רבי יהושע זכרים עצמן יקרבו עולות – למימרא דקדושת הגוף אקדשינהו. אי הכי, נקבות אמאי ימכרו לצרכי שלמים? בעיא רעיה! אומר ליה: רבי יהושע סבר לה כרבי שמעון, דאמר פל מידי דלא חזי ליה לגופיה – לא נחתא ליה קדושת הגוף. דתנן, רבי שמעון אומר: תמכר שלא במום ואמרינן דטעמא דרבי שמעון פנין דלא חזיא נקבה לאשם – לא נחתא ליה קדושת הגוף. אימור דאמר רבי שמעון גבי נקבה לאשם –

ושואלים על כך: אלא מעתה, אם חטאו יהודים מישראל בדבר המחייבם בחטאת עד שלא (בטרם) נתמנו לנשיא, אף שהקרבן הראוי להם הוא שעירה, אם לא הספיק החוטא להפריש שעירה לחטאתו לפני מינויו לנשיא, כי נאשר, אם מפריש הוא שעיר לשעירתו משכבר נתמנה לנשיא – תיקדוש [תתקדש] הבהמה בקדושת הגוף לענין זה שתעשה תמורה, שכן יש שם חטאת עליה, ומכלל חיובי אדם אחד הוא, דהא [שהרי] אילו חטא הנשיא הזה השתא [עכשיו] והתחייב חטאת – בר איתויי [ב] הבאת שעיר הוא! ומשיבים: אין זה כך, שכן הא [הרי] אדם זה לא חטא בהיותו נשיא, ומשום כך לא איחייב [התחייב] בשעיר אלא בשעירה. והזוירים ושואלים: אי הכי [אם כן] הוא, שאין המצב החדש של היותו נשיא נחשב להחיל שם חטאת על היחיד מישראל, הכא נמי [כך גם כן] תאמר במפריש נקיבה לעולתו שאין כאן שם עולה משום עולת העוף הבאה מן הנקיבה, שכן הא סוף סוף לא מצורע עני הוא ולא [לא] עולת העוף קמייטי [הוא] מביא עתה, ומדוע מודה ר' שמעון בדבר זה שעושה תמורה? ומשיבים: אין המדובר בכרייתא בעולה הבאה חובה, אלא בעולת נדבה, ור' שמעון סבר לה [סבור הוא] כשיטת ר' אלעזר בן עזריה האומר שכל אדם, ואפילו הוא עשיר, יכול להביא עוף לעולתו. דתנן [שכן שנינו במשנה]: האומר "הרי עלי עולה" בלא שפירש מה הוא מתנדב – יביא כבש זכר לעולתו, שהוא הפחות שבעולות הבהמה. ר' אלעזר בן עזריה אומר: יביא עולת העוף, שהוא או תור או בני יונה.

ב ודניס עוד בדברי ר' שמעון שבכרייתא. **תנן ה"ת** [שנינו שם, במשנה]: המקדיש נכסיו למקדש סתם, והרי זו הקדשה לבדק הבית, והיה בהן בכלל נכסיו בהמה הראויה להקרבה גבי [אצל, על] המוצא, והיו בהמות אלה זכרים ונקבות. במקרה זה ברור שכל הראוי למוצא צריך להקריבו, ואולם נחלקו חכמים כיצד מקריבים; ר' אליעזר אומר: הזכרים – ימכרו ודמיהן ישתמשו לצרכי [להקרבת] עולות, ואילו הנקבות, שאין מביאים מהן לעולה – ימכרו לצרכי זכאי וזכאי והוקדשו בהמות לבדק הבית יפלו עם שאר הנכסים שהקדיש המקדיש שיקרב כעולה על המוצא, ולכן, הזכרים עצמן שבתוך הנכסים שהקדיש – יקרבו עולות, והנקבות, שאין מביאים מהן לעולה – ימכרו הנכסים שהוקדשו – יפלו לבדק הבית. אומר ליה [ל] ר' חייא בר אבא לר' יוחנן: לשיטת ר' יהושע שאמר שהזכרים עצמן יקרבו עולות, משום שכן היתה כוונת המקדיש, יש לשאול: והנקבות היכי מקרבן [כיצד מקריבים] אותן הקונים כקרבנות שלמים, הא [הרי] מכה קדושה דחוייה קאתיין [הם באים], שכן הוקדשו, לשיטת ר' יהושע, לעולות, והלכה היא

לעולה – ימכרו לצרכי זכאי וזכאי והוקדשו בהמות לבדק הבית יפלו עם שאר הנכסים שהקדיש המקדיש שיקרב כעולה על המוצא, ולכן, הזכרים עצמן שבתוך הנכסים שהקדיש – יקרבו עולות, והנקבות, שאין מביאים מהן לעולה – ימכרו הנכסים שהוקדשו – יפלו לבדק הבית. אומר ליה [ל] ר' חייא בר אבא לר' יוחנן: לשיטת ר' יהושע שאמר שהזכרים עצמן יקרבו עולות, משום שכן היתה כוונת המקדיש, יש לשאול: והנקבות היכי מקרבן [כיצד מקריבים] אותן הקונים כקרבנות שלמים, הא [הרי] מכה קדושה דחוייה קאתיין [הם באים], שכן הוקדשו, לשיטת ר' יהושע, לעולות, והלכה היא יוחנן: מדקאמר [ממה שאמר] ר' יהושע שהזכרים עצמן יקרבו עולות, אלא הכי [אם כן] הוא, שקדושים הם בקדושת הגוף, הנקבות אמאי [מדוע] ימכרו לצרכי הקרבנות שלמים על ידי הקונה? והרי כיון שהוקדשו לעולות, בעיא [צריכות] הן רעיה עד שיפול בהן מום! אומר ליה [ל] ר' יוחנן לר' חייא בר אבא בתשובה לשאלתו: ר' יהושע סבר לה [סבור הוא] כו' שמעון, שאמר: כל מידי [דבר] דלא חזי ליה לגופיה [שאינו ראוי לו לגופו], שיקרב הוא עצמו על המוצא – לא נחתא ליה [אין יורדת, חלה, עליו] קדושת הגוף. דתנן [שכן שנינו במשנתנו], ר' שמעון אומר: המפריש נקיבה לאשם [והרי אין האשם בא אלא מן הזכרים] – תמכר אף שלא במום. ואמרינן דטעמא [ואומרים] אנו שטעם [שיטתו] של ר' שמעון הוא שמכיון דלא חזיא [שאין ראויה] נקבה לקרבן אשם – לא נחתא ליה [אין יורדת, חלה עליו] קדושת הגוף. הקשה ר' חייא בר אבא על תשובתו זו של ר' יוחנן: אין להביא ראיה מדינו זה של ר' שמעון לשיטת ר' יהושע, שכן אימור [אמור] שאמר כן ר' שמעון את שיטתו זו דווקא גבי [אצל, בענין] המקדיש נקבה לאשם –

עיונים
הרי עלי כבש וכו'... אף שנראה שיש מחלוקת בין תנא קמא ור' אלעזר בן עזריה, בסוגיית הגמרא במסכת מנחות מבואר שלא נחלקו תנא קמא ור' אלעזר בן עזריה בעיקרון. אלא שהם פוסקים לפי משמעות הדיבור הרווח במקומותיהם, שבמקומו של תנא קמא היו הבריות קוראים "עולה" סתם רק לעולת בהמה. ומשום כך, הנודר ואומר "עולה" סתם – חייב להביא עולת בהמה. וכיון שלא ציין איוו בהמה מתחייב הוא, מביא מן הפחות שבבהמות הזכרים, שהוא הכבש. ואילו במקומו של ר' אלעזר בן עזריה היו האנשים קוראים "עולה" סתם אף לעולת העוף, ומשום כך סבור ר' אלעזר בן עזריה שהנודר "עולה" סתם מביא תור או בני יונה, וכן פירש הרמב"ם שם (וכך נקט להלכה לקו"ה).

ולפירוש רש"י שם מבואר שהכל מודים שיכול להביא עוף בכל מקום, אלא שבמקומו של תנא קמא היה הכבש זול מן העוף, ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה היה העוף זול מן הכבש. ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות ואינו מביא את הנקבות עצמן לזבחי שלמים. כי אף שלדעת ר' יהושע הריהו חולק את הקדשו, ומה שראוי למוצא כוונתו להקדיש למוצא, מכל מקום כיון שהקדיש את כל נכסיו כאחד, הרי אנו מניחים שכשם שלקדושת בדק הבית הקדיש דבר שכולו לה' (ואין בו חלק לכהנים), כך במה שהקדיש

מסורת הש"ס

ג. ב"ק ע"ב, מנחות ק"א, ק"א.

ד. משנה שקלים פ"ד מ"ז.

ב"ב קנ"א, זבחים ק"א.

תמורה לא, ב. ירושלמי

שקלים פ"ד ה"ד. תוספתא

שקלים פ"ב י.

גרסות

כי מפריש שעיר יש בכתיב: מפריש שעיר.

הא לא חטא לא איחייב בשעיר בכתיב ובשי"מ:

התם לא חטא ולא איחייב בשעיר.

הא לאו עולת העוף קמייטי בכתי"מ ובשי"מ: הא נמי עולת העוף לא מייטי.

בני יונה בכתי"מ ובשי"מ: בן יונה.

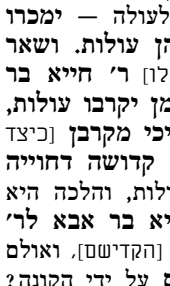
ונקבות היכי מקרבן שלמים בכתי"מ: נקבות היכי קרבן שלמים.

בעיא רעיה בשי"מ: תבעי רעיה.

החיים

תור או בני יונה

היונה הנזכרת במשנה היא העוף הקרוי יונת הבית (Columba livia domestica) ואילו התור הנזכר במשנה הוא הקרוי התור המצוי (Streptopelia turtur), עוף נודד ממשפחת היוניים, המצוי בארץ בתקופת האביב וסוף הקיץ. האבחנה הקובעת בכתיב בין "בני יונה" (ולא "יונה") ובין "תורים" (ולא "בני תורים") מורה שבני יונה כשרים להקרבה כל עוד הם צעירים, ואילו התורים כשרים להקרבה משהגדילו. שלב מסוים הוא איפוא סוף תקופת כשרות בני היונה, ותחילת כשרות התורים ("הכשר בתורן פסול בבני יונה, והכשר בבני יונה פסול בתורין", חולין פרק א משנה ה). הגדרת הזמן המשמשת כגבול, היא שלב התפתחותי, לאחר כ-5-4 ימים מהיבקעם מהביצה, שבו הגוף מתכסה בפלומה שצבעה זהוב (בתורים) או זהוב (ביוניים).

תור מצוי

דליכא שם אשם על אמו — דלכא אשכחן נקבה. עושה תמורה — אלמלא נחתא לה קדושת הגוף לרעות. לשון ירושלמי: נקבות היכי קרבי שלמים הא קדוש גופייהו לעולה. כלומר, וצנו רעיהו דהא אמרינן (צבא קמא עמ, צ) אי צני פטר נפשיה צעולת העוף, כלומר צעולת נקבה. ועוד הא אמר רבי שמעון דקדשה לגופה — דהא אוקימנא לרבי שמעון לעיל דסבירא ליה כרבי אלעזר בן עזריה.

משנה תמורת אשם — זין

זכר זין נקבה תרעה, דהילכתא גמירי לה (תמורה יח, א): כל שנחטאת מתה — נאשם תרעה. וליד תמורה — כגון אש המייר (הפריש) נקבה לאשמו וילדה. יביא עולה — דמותרות לנדבת יחיד אולי. והלא אף הנדבה עולה היא — בניחומא. אלא פרושי מפרש ואזיל מאי צנייהו. בזמן שהיא באה חובה — שהיא מוטלת על היחיד להקריבה, סומך עליה כו'. ואם היה כהן — אותו שהפריש האשם, וכפר באחר, וימק הראשון לרעייה. עבודתה ועורה — של עולה הנזה מן המותר. שלו היא — שהיא [עמנו] מקריבה וטול את העור, ואפילו אינו מאותו משמר המשמרת צאוה שבת. דהכי תניא: מנין לכהן שאף ומקריב קרבנותיו כלל עת וכלל שעה שירכה — תלמוד לומר: "ובא כלל צוואת נפשו ושמת", צבא קמא בשלישי "הגזול קמא" (קט, ב). ולא סומך עליה — דקרנן לצור אין זו סמיכה, חוץ מפר העלם דבר של צור ושעיר המשחלת. דגמירי דהכי סמיכות בלצור, צמנחות צפק "שמי מדות" (צב, א). ואף על פי שכהן — כלומר, ואפילו הוא כהן — עבודתה ועורה של אנשי משמר שהרי של צור היא, ואין כהן של משמר אחר ראשי להקריב, דכתיב: "לנד ממכריו על האצות" מה מסרו אצות זה לזה — אני צבא קמא ואתם צבא קמא.

גמרא וצריכא — לאיפלוגי

תמורה רבי אליעזר ורבינן. דאי אשמעינן אשם — שפיפרו בעליו — צהא קאמר רבי אליעזר ימות, משום דגזר אחר כפרה שנתכפר צראשון. אי אמתא יביא דמי המותר עולה — אמי למימר נמי קודם כפרה אש נפל זו מוס (אחר) אמי לאתויי דמי עולה, וקעביד אסורא, דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם. אבל תמורת אשם — דליכא למימר הכי, דהא קודם כפרה נמי תמורת אשם לאו להקריבה קיימא, דהכי הוא דגמירי לה.

תוספות

אם היה כהן עבודתה ועורה שלו — פירוש: אם היה כהן זה שהמותר שלו — הוא עצמו מקריבה, והעור שלו. ואפילו אינו מאותו משמר המשמרת באותה שבת. דהכי תניא: מנין לכהן שבה ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה: תלמוד לומר "ובא כלל צוואת נפשו ושרת", בבבא קמא בשילהי "הגזול קמא" (קט, ב). לשון רש"י.

עולה — אמי למימר נמי קודם כפרה אש נפל זו מוס (אחר) אמי לאתויי דמי עולה, וקעביד אסורא, דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם. אבל תמורת אשם — דליכא למימר הכי, דהא קודם כפרה נמי תמורת אשם לאו להקריבה קיימא, דהכי הוא דגמירי לה.

ב גמרא שנינו בתחילת המשנה שנחלקו חכמים ור' אליעזר בדיני אשם שמתו בעליו ואשם שהתכפרו בעליו באחר, ומסבירים מה טעם צריכא [צרי] שתאמרנה שתייהן: דאי אשמעינן [שכן] אם היה התנא במשנתנו משמינו רק את מחלוקתם בדיניו של אשם שהתכפרו בעליו באחר — הייתי אומר כי דווקא בהא קאמר [בזה] הוא שאמרן ר' אליעזר שימותו, משום שגזר באשם זה שלאחר כפרה, אטו [משום] אשם שלפני כפרה. שאם היה נקבע דינו שיביאו בדמיו עולות, היו טועים ואומרים שגם לפני כפרה כגון שאבד אשם, והופרש אשם אחר, ונמצא האשם שאבד, ונשלח אחד מהם לרעייה ונפל בו מום, דינו שמביאים בדמיו עולות, אף שהוא לפני כפרה. ואין הדין כן, כי כאשר לא הוקרב האשם השני, דינו שיביאו בדמיו של זה שרעה קרבן אשם. אבל גבי [אצל] בענין תמורת אשם ובענין ולד תמורתה, שאין מקום לגזירה זו (שהרי הם הולכים לרעייה בכל אופן, אף שלא נתכפר עדיין הבעלים באחר) —

דליכא [שאי] שם אשם על אמו, שאין אשם בא כלל מן הנקיבה. אבל גבי [אצל] בענין המפריש נקבה לעולה — דאיכא [שיש] שם עולה על אמו (בעולת העוף), אפילו ר' שמעון מודה שחלה קדושת הגוף על הנקבות לענין זה שלא ימכרו לצורך שלמים, שכן מכח קדושה דחוויה הן באות! ועוד יש להקשות על הסבור זה של ר' יוחנן: הא שמעינן ליה [הרי שמענו אותם] את ר' שמעון שסבור שהמפריש נקבה לעולתו הריהו עושה תמורה, הרי אפוא שחלה עליה קדושת הגוף לענין זה, ולפיכך כן תיחשב הנקיבה כמי שבאה מכח קדושה דחוויה! אמר ליה [לן] ר' יוחנן לר' חייא בר אבא בתשובה: כוונתי היתה שר' יהושע סבר ליה כאידך תנא אליבא [הריהו] סבור כדעת התנא האחר בשיטת ר' שמעון. דתניא [שכן] שנויה ברייתא] ר' שמעון בן יהודה אומר משום [בשם] ר' שמעון: אף המקדיש נקבה לעולתו אין עושה תמורה. שאף ששם עולה עליה, לא חלה עליה קדושת הגוף, ומשום כך תמכרנה הנקבות לצורך הקרבנות כשלמים, ואינן שלמים הבאים מכח קדושה דחוויה.

דליכא שם אשם על אמו. אַבְל גְּבִי נְקֵבָה לְעוֹלָה — דְּאִיפָא שֵׁם עוֹלָה עַל אָמוּ, אֶפְיֵלוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה! וְעוֹד, הָא שְׁמַעִינָן לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְעוֹלָתוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה! אָמַר לִיה: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר לִיה כְּאִידֵךְ תֵּנָא אֲלִיבָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן. דְּתַנִּיא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֶף לְעוֹלָתוֹ אֵין עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.

א משנה תמורת אשם, ולד תמורה, ולדן ולדן

ולד וְלָדָן עַד סוּף כָּל הָעוֹלָם — יָרְעוּ עַד שְׂיִסְתַּאֲבּוּ, וַיִּמְכְּרוּ, וַיִּפְּלוּ דְמִיּוֹ לְנִדְבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יְמוּתוּ. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָבִיא בְּדַמְיָה עוֹלוֹת. דְּאֶשֶׁם שְׁמִתּוּ בְּעַלְיוֹ וְשִׁכְּיִפְרוּ בְּעַלְיוֹ — יָרְעוּ עַד שְׂיִסְתַּאֲבּוּ, וַיִּמְכְּרוּ, וַיִּפְּלוּ דְמִיּוֹ לְנִדְבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָבִיא בְּדַמְיָה עוֹלָה. וְהֵלֵא אֶף נְדָבָה עוֹלָה הִיא, וְיִמָּזָה בֵּין דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְדְבָרֵי חַכְמַיִם? אָלָא, בְּזִמְן שְׁהִיא בְּאָה עוֹלָה — סוּמְךָ עָלֶיהָ, וַיִּמְבִּיא נְסָכִים, וַנְּסַכְיָהּ מְשָׁלוּ. אִם הָיָה כֹהֵן — עֲבוּדְתָהּ וְעוֹרָה שְׁלוּ. וּבְזִמְן שְׁהִיא נְדָבָה — אֵינּוּ סוּמְךָ עָלֶיהָ, וְאֵינּוּ מְבִיא עָלֶיהָ נְסָכִים, וַנְּסַכְיָהּ מְשָׁל צִיבוּר, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא כֹהֵן — עֲבוּדְתָהּ וְעוֹרָה מְשָׁל אַנְשֵׁי מְשָׁמַר.

ב גמרא וצריכא, דאי אשמעינן אשם — בקא קאמר רבי אליעזר ימותו, משום דגזר לאחר כפרה אטו לפני כפרה.

א משנה בהמה תמורת אשם, וכן ולד התמורה, וכן ולדן העולם — הרי אלו ירעו עד שיסתאבו (שיפול בהם מום הפוסל מהקרבנה), וימכרו, ויפלו דמיו לקופת המקדש, שממנה מביאים עולות נדבה של ציבור. ר' אליעזר אומר: אין אלה הולכים לרעייה, אלא ימותו. ור' אליעזר (אלעזר. ראה גרסות) אומר: אין מביאים בדמיהם עולות ציבור של נדבה, אלא הבעלים הוא שיביא בדמיה עולות יחיד. ועוד נחלקו חכמים אלה בדין קרבן האשם שמתו בעליו לפני שקרב והתכפרו בו, וכן בדין קרבן האשם שכיפרו בעליו (וכגון שאבד הקרבן הראשון, והפרישו הבעלים קרבן אחר והקריבוהו והתכפרו בו, ולאחר מכן נמצא הקרבן הראשון) וימכרו, ויפלו דמיו לנדבה. ואף באלו ר' אליעזר אומר: ימותו, ור' אלעזר אומר: יביא אף לדעת חכמים הקרבן הבא ממעות הנדבה עולה היא, ואם כן מה ההבדל בין דברי ר' אליעזר (ר' אלעזר) האומר שיביא בדמיהם עולה לדברי חכמים? אלא יש לומר שאין חכמים ור' אליעזר (ר' אלעזר) עוסקים באותו קרבן. שעולה המוזכרת בדברי חכמים היא עולת ציבור ואילו זו המוזכרת בדברי ר' אליעזר היא עולת יחיד. ובין שתייהן כמה הבדלים: עולת היחיד בזמן שהיא באה כקרבן עולה — הרי הבעלים סומך בידי עולתה לפני שנשחטת. וכן מביא נסכים (יין ומנחה) עם הקרבן, ונסכיה באים משלו (ממנו). ואם היה הבעלים כהן — עבודתה ועורה של העולה הריהו שלו. ולעומת זאת, בזמן שהיא עולת ציבור של נדבה — בעל אותו קרבן שנמכר אינו סומך עליה, שהרי של ציבור היא, ואין סמיכה בקרבנות ציבור. וכן הוא עצמו אינו מביא עליה נסכים, ואולם יש לה נסכים עליה נסכים, והוא כהן — אין הוא זוכה בעבודתה ובעורה, אלא משל אנשי משמר (של הכהנים העובדים בבית המקדש באותו שבו) הם. שנינו בדיני אשם שמתו בעליו ואשם שהתכפרו בעליו באחר, ומסבירים מה טעם צריכא [צרי] שתאמרנה שתייהן: דאי אשמעינן [שכן] אם היה התנא במשנתנו משמינו רק את מחלוקתם בדיניו של אשם שהתכפרו בעליו באחר — הייתי אומר כי דווקא בהא קאמר [בזה] הוא שאמרן ר' אליעזר שימותו, משום שגזר באשם זה שלאחר כפרה, אטו [משום] אשם שלפני כפרה. שאם היה נקבע דינו שיביאו בדמיו עולות, היו טועים ואומרים שגם לפני כפרה כגון שאבד אשם, והופרש אשם אחר, ונמצא האשם שאבד, ונשלח אחד מהם לרעייה ונפל בו מום, דינו שמביאים בדמיו עולות, אף שהוא לפני כפרה. ואין הדין כן, כי כאשר לא הוקרב האשם השני, דינו שיביאו בדמיו של זה שרעה קרבן אשם. אבל גבי [אצל] בענין תמורת אשם ובענין ולד תמורתה, שאין מקום לגזירה זו (שהרי הם הולכים לרעייה בכל אופן, אף שלא נתכפר עדיין הבעלים באחר) —

ולאחר מכן נמצא הקרבן הראשון) וימכרו, ויפלו דמיו לנדבה. ואף באלו ר' אליעזר אומר: ימותו, ור' אלעזר אומר: יביא אף לדעת חכמים הקרבן הבא ממעות הנדבה עולה היא, ואם כן מה ההבדל בין דברי ר' אליעזר (ר' אלעזר) האומר שיביא בדמיהם עולה לדברי חכמים? אלא יש לומר שאין חכמים ור' אליעזר (ר' אלעזר) עוסקים באותו קרבן. שעולה המוזכרת בדברי חכמים היא עולת ציבור ואילו זו המוזכרת בדברי ר' אליעזר היא עולת יחיד. ובין שתייהן כמה הבדלים: עולת היחיד בזמן שהיא באה כקרבן עולה — הרי הבעלים סומך בידי עולתה לפני שנשחטת. וכן מביא נסכים (יין ומנחה) עם הקרבן, ונסכיה באים משלו (ממנו). ואם היה הבעלים כהן — עבודתה ועורה של העולה הריהו שלו. ולעומת זאת, בזמן שהיא עולת ציבור של נדבה — בעל אותו קרבן שנמכר אינו סומך עליה, שהרי של ציבור היא, ואין סמיכה בקרבנות ציבור. וכן הוא עצמו אינו מביא עליה נסכים, ואולם יש לה נסכים עליה נסכים, והוא כהן — אין הוא זוכה בעבודתה ובעורה, אלא משל אנשי משמר (של הכהנים העובדים בבית המקדש באותו שבו) הם. שנינו בדיני אשם שמתו בעליו ואשם שהתכפרו בעליו באחר, ומסבירים מה טעם צריכא [צרי] שתאמרנה שתייהן: דאי אשמעינן [שכן] אם היה התנא במשנתנו משמינו רק את מחלוקתם בדיניו של אשם שהתכפרו בעליו באחר — הייתי אומר כי דווקא בהא קאמר [בזה] הוא שאמרן ר' אליעזר שימותו, משום שגזר באשם זה שלאחר כפרה, אטו [משום] אשם שלפני כפרה. שאם היה נקבע דינו שיביאו בדמיו עולות, היו טועים ואומרים שגם לפני כפרה כגון שאבד אשם, והופרש אשם אחר, ונמצא האשם שאבד, ונשלח אחד מהם לרעייה ונפל בו מום, דינו שמביאים בדמיו עולות, אף שהוא לפני כפרה. ואין הדין כן, כי כאשר לא הוקרב האשם השני, דינו שיביאו בדמיו של זה שרעה קרבן אשם. אבל גבי [אצל] בענין תמורת אשם ובענין ולד תמורתה, שאין מקום לגזירה זו (שהרי הם הולכים לרעייה בכל אופן, אף שלא נתכפר עדיין הבעלים באחר) —

עיונים ירעו עד שיסתאבו לפירוש רש"י, שיטת חכמים הריהו הלכה מקובלת (להלכתא גמירי לה) שבכל המקרים בהם קרבן חטאת הולך למיתה, קרבן אשם הולך לרעייה. ויש מן האחרונים שהסבירו שאין הכוונה להלכה למשה מסיני אלא להלכה המקובלת המסורה מדור לדור. שכן אילו היתה זו הלכה למשה מסיני, לא היה חולק על כך ר' אליעזר. אכן אי אפשר לומר כך, שכן במקום אחר (לעיל יח, ב) פירש רש"י עצמו שהלכה למשה מסיני היא. ולכן הסבירו כי כוונתה להלכה למשה מסיני היא שאין האשמות הללו קרבים (ובזה אף ר' אליעזר מודה), ואולם לענין מה ייעשה בהם, אין זו אלא הלכה מקובלת שיוצאים הם לרעייה לדעת חכמים, ולדעת ר' אליעזר שיוצאים הם למיתה (תוי"ט). ויפלו דמיו לנדבה שכן תיקן יהוידע הכהן הגדול (ראה להלן כג, ב) בימי המלך יהואש. והעמידו במקדש שלש עשרה תיבות שצורתן כשופרות (החבות מלמעלה תצרות מלמטה. חמש מהן נעדרו לכספים שנתרו לאחר קניית קרבנות (כגון אדם שהפריש סכום כסף מסוים לקניית קרבן חטאת, ונותר בידו כסף לאחר הקניה כסף, והוא הנקרא "מותר"). ועל כל אחת מחמש תיבות אלה נכתב לאיזה "מותר" היא נועדת: מותר חטאת, מותר אשם, מותר קינוי זבים וזבות ויולדות, מותר קרבנות נזיר, מותר אשם מצורע. והתיבה השלוש עשרה היתה מיועדת למי שהתנדב מעות לעולת בהמה. וכל

מסורת הש"ס
 א. ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד.
 ב. תמורה יח, ב.
 ג. פסחים ע"א, שבעות יב, א.
 ד. פסחים שם. ירושלמי יומא פ"ו ה"א.
 ה. תוי"כ ויקרא א, י.

גרסות

הא שמעינן ליה לרבי שמעון לעולתו עושה תמורה בכת"י ובש"י: הא שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר לעולתו עושה תמורה. דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בכת"י: דתניא ר' שמעון בן יוחי אומר. תמורת אשם בדפ"א: תמורת אשם שמתו בעליה. ולד תמורה יש בכת"י: ולד שלמים ובדפ"א: ולד שלמים תמורתן ובמשניות: ולד תמורתה. ולדן ולדן במשניות: וולדן וולד ולדן ובגרי"א: ולדה ולד ולדה. עד סוף כל העולם במשניות: עד סוף העולם. ויפלו דמיו לנדבה במשניות, בש"י ובגרי"א: ויפלו דמיהן לנדבה. ורבי אליעזר אומר במשניות ובש"י: ורבי אלעזר אומר ויש בכת"י: רבי יהושע אומר. יביא בדמיה עולות במשניות: יביא בדמיהן עולות. אשם שמתו בעליו יש בכת"י ובמשניות: תמורת אשם. ירעו עד שיסתאבו וימכרו יש בכת"י ובמשניות: ירעה עד שיסתאבו וימכרו.

רבי אלעזר אומר יביא בדמיה בדפ"א ובמשניות: ר' אליעזר אומר יביא בדמיהן ויש בכת"י: יביא בדמיו. יביא בדמיה עולה במשניות: יביא בדמיה עולות. והלא אף נדבה עולה במשניות ובש"י: והלא אף הנדבה עולה. בזמן שהיא באה עולה במשניות ובש"י: בזמן שהיא באה חובה. סומך עליה במשניות: הוא סומך עליה.

ומביא נסכים במשניות: ומביא עליה נסכין. אם היה כהן יש בכת"י ובמשניות: ואם היה כהן. ובזמן שהיא נדבה במשניות: ובזמן שהיא באה נדבה. אף על פי שהוא כהן בדפ"א וכן ברש"י: אף על פי שכהן.

החיים
אנשי משמר
 כל משפחות הכהנים נתחלקו עוד בתקופה קדומה (בימי דוד המלך. דברי הימים א כד, א—יח) לעשרים וארבעה משמרות. מספר זה של משמרות נתקיים גם בימי הבית השני, אף כי היה צורך בחלוקה מחודשת של ארבעת המשמרות שעלו לעינים וארבעה משמרות חדשים. כל משמרת של כהנים היתה מחולקת לששה בתי אב. כל משמר היה עולה לירושלים לעבוד במקדש במשך שבוע אחד, וכך לפי סדר קבוע היה כל משמר מצוי לפי התור שבועיים בשנה בערך. בשלשת הרגלים (פסח שבועות וסוכות) היו כל המשמרות עולים לירושלים, וכולם כאחד היו עובדים בעבודת המקדש השייכות לרגל. אף בשבוע העבודה של המשמר היה כרגיל כל בית אב עובד ביום קבוע בשבוע ורק אם העבודה היתה מרובה מדי היה מקבל עזרה מבית אב אחר. לפי זה היו לכל בית אב שני ימים קבועים בשנה בהם היו עובדים במקדש.

אימא מודה — רבי אליעזר דרועה. ענין אחר, ירושלמי: דאי אשמעינן גבי תמורה — צהיבא קאמר רבי אליעזר תמות היא וולדוסייה משום דאמי לאחלוסי, הואיל ושמיהן עומדות, ההקדש והתמורה, אמי לטעות ולהחליף הראשון לרעיה והתמורה לאשם. הואיל וסוף סוף דמיה קרבי — לא איכפת ליה אי מקריב ליה, וקעבד מרי איסורי: חדא דמקריב התמורה, ועוד דמייטי צדמי האשם עולה, והוא לא נתכפר עדיין, דתמורה לא כיפרה לו, כדאמרין לקמן דאין דבר הנא צעזערה מכפר על חטא. ותמורה צאה צעזערה, שעבר על "לא יחליפנו", אבל אשם שכתרו צעזערו, דלא אמי לאחלוסי, דהא אש נמנא ראשון קודם כפרת שני — לא איכפת לן הי קריב והי רועה, אימא מודה להו לרננן כו'. הוא עצמו — ולא התמורה יקרב אשם, אש אבד הראשון. בעבירה — ותמורה עבר על "לא יחליפנו" (ויקרא כז). ואף על גב דתמורת עולה ושלמים קרבה — הנהו לאו לכפרה אחיין. ורב חגיגה לסייעי לרבי יהושע בן לוי — לעיל, צהאי פירקא (יתב). ולד שני אינו קרב — והאי ולד שני הוא, דתמורה קרי "ולד", הואיל ומכא אחר אמי. מחלוקת — דולד תמורה קודם כפרה. דהתם אמר רבי אליעזר ימות, דאי אמרת ירעה, כיון דדמיה קרבי — אמי לאחלוסי ולאקרוביה לאשם. ורננן אמרי: כיון דהיה גופיה לא אקרבי עולה — לא אמי לאחלוסי. אבל לאחר כפרה, דליכא למימר אחלוסי הוא, והולד עצמו יקרב עולה. מדדבי יוסי ברבי חנינא — דאמר לעיל מודה רבי אליעזר כו' ושמעינן מינה דטעמיה דרבי אליעזר גבי ולד מפריש נקבה לעולה משום דליכא שם עולה על אמו. אבל הכא, דליכא שם עולה על אמו — לא. משום דחזי להקרבה — הולד. איתבייה — מתניתין היא: תמורת אשם כו'. יביא בדמיהן עולה — מילתיה דרבי אלעזר נקט.

תוספות

אבל לפני כפרה דברי הכל הוא עצמו יקרב אשם — ואם תאמר: וכי עדיף האי ולד מאימיה? דאילו אימיה אינה קריבה אשם, דהלכה למשה מסיני דתמורת אשם אינה קריבה אשם! ויש לומר: דשמא סבירא ליה דתמורת אשם, כיון דנקבה היא — שפיר קריבה אשם לפני כפרה, דלא איגמר הילכתא אלא בתמורה דהיא עצמה חזיא לאשם, כגון זכר. אבל לאחר כפרה — כל מותרות לנדבה אזלי. ובתר הכי קאמר: מחלוקת לפני כפרה, שהתמורה נמי דמיה קריבה לעולה סבירא ליה.

אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה — ותמורה, באה בעבירה היא, שעבר על "לא יחליפנו". ואף על גב דתמורת עולה ושלמים קריבה — הנהו לאו לכפרה אחיין. לשון רש"י.

ולד שני אינו קרב — ולד תמורה, כולד שני דמי. והקשה מורי הרמ"ר מאי קפריך? והא רבי יהושע בן לוי אליבא דרבי שמעון קאמר, ופליגי רבנן עליה דכל ולדות קרבי עד סוף העולם! ותירץ: דפריך אהא דקאמר דברי הכל ואפילו כרבי אליעזר, ואיהו דקאמר אפילו לרבנן ולד ראשון — קרב, ולד שני — אינו קרב, אלמא גרע שני מראשון. ואם כן לרבי אליעזר דאמר במתניתין ולד ראשון אינו קרב — כל שכן שני!

אבל גבי אשם דליכא שם עולה על אמו — הכא לא מצי לפרושי דליכא שם עולה על אמו בעולת העוף, דהא הוי שם עולה על אמו בעולת העוף! אלא הכי פירושו: תחילת הקדש דאימיה לאו לשם עולה איקדיש, דהא לשם אשם הוקדש. **בדמיהן** אין בעצמן לא — ותימה למורי הרמ"ר: מאי קפריך? היינו טעמא דהכא הוא עצמו לא, משום דאמי לאחלוסי, כדאיתא לעיל, והאי טעמא לא שייך במפריש נקבה לאשם! ותירץ: דנראה לו דלא אמר הני טעמי דלעיל אלא לגבי התמורה עצמו, אבל הולד — יש לו דחייית אמו, והיכי קאמרת במפריש נקבה לאשם דבנה עצמה יקרב עולה. והכי נמי אנו צריכים לומר לעיל בפירקין (דפריך לומר) דפריך מהאי משנה דהכא לרבי אליעזר, דאמר: המפריש נקבה לעולה וילדה, הוא עצמו יקרב עולה.

לאשם, או של תמורת אשם, וכן ולד ולדן עד סוף כל דורות העולם —

עיונים

מחלוקת קודם כפרה, אבל לאחר כפרה הוא עצמו קרב עולה מפירושו רש"י כאן עולה כי טעמו של ר' אליעזר שאמר שדינם למיתה, הריהו משום גזירה, ומשום כך אין מקום לגזור לאחר כפרה (וכן פירש רבינו גרשום).

ואולם במקומות אחרים (לעיל יח.ב. פסחים עג.א. שבועות יב.א) פירש רש"י שטעמו של ר' אליעזר הוא שמקיש אשם לחטאת לכמה דינים, שכן נאמר "בכחטאת כאשר" (ויקרא ז, ז). והקשו אחרונים כי לפי טעם זה שברש"י, אין לכאורה מקום לחלק (כדברי רב נחמן) בין קודם כפרה לבין לאחר כפרה, וגם לאחר כפרה ימותו, וכדין החטאת. אכן מדברי רבינו גרשום משמע שדברי רב נחמן מתייחסים למחלוקת חכמים ור' אליעזר, האם דמי הולד הולכים לנדבת ציבור או לעולת יחיד. ומעתה יש מקום לומר כי יתכן שלשטת ר' אלעזר הריהם לעולם מתים, וכדין החטאות המתות (ראה יוסי"ד).

אבל לאחר כפרה הוא עצמו קרב עולה ושאלו אחרונים: אם כן מדוע אמרו במשנה ירעו עד שיסתאבו, והלא ניתן להמתין עד שיביאו הבעלים את כפרתם ואז יקרבו עולה.

אימא מודי להו לרבנן [אמור שר] אליעזר מודה להם לחכמים שדינם של אלו לרעיה. ומן הצד האחר, אי אשמעינן התם [אם היה משמיע לנו התנא במשנתנו רק שם] בדינם של תמורת אשם וולד התמורה — הייתי אומר כי דווקא בהא קאמרי רבנן [בזה אומרים חכמים] שדינם לרעיה, משום שאין בהם מקום לגזירה, אבל גבי [אצל]. בענין אשם שהתכפרו בעליו באחר שיש מקום לגזירה, כאמור — היה מקום לומר כי מודו ליה [מודים חכמים לו] לר' אליעזר. לכן צריכא [צריך] שתאמרנה שתייהן.

אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבוה: מחלוקת — לאחר כפרה, אבל לפני כפרה — דברי הכל הוא עצמו יקרב אשם. אמר רבא: שתי תשובות בדבר, חדא — דאין אדם מתכפר בדבר הפא בעבירה. ועוד, והתני רב חנינא לסייעי לרבי יהושע בן לוי, דאמר ולד ראשון — קרב, ולד שני — אינו קרב! אלא, אי איתמר, הדי איתמר, אמר רב נחמן, אמר רבא: רבה בר אבוה: מחלוקת — קודם כפרה, אבל לאחר כפרה — הוא עצמו קרב עולה. והתני רב חנינא לסייעי לרבי יהושע בן לוי! קשיא.

ד בעא מיניה רבי אבין בר חייא מרבי אבין בר כהנא: הפריש נקבה לאשם, בנה מהו שיקרב לעולה? ותפשוט ליה מדרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר מודה רבי אליעזר! לא שמיע ליה. מאי? אמר ליה: בנה קרב עולה. האי מאי? עד פאן לא קאמר רבי אליעזר אלא מפריש נקבה לעולה — דאיפא שם עולה על אמו, אבל גבי אשם, דליכא שם עולה על אמו — אפילו רבי אליעזר מודה! אמר ליה: טעמא דרבי אליעזר — לאו משום דשם עולה על אמו, אלא משום דחזי להקרבה — והא נמי חזי להקרבה. איתבייה: ולדן ולדן עד סוף כל העולם — יביא בדמיהן עולה. בדמיהן — אין,

עצמו קרב עולה. ושואלים על כך: כיצד מקריבים את ולד התמורה, והתני [והרי שנה] רב חנינא ברייתא שיש בה לסייעי [לסייע] לשיטת ר' יהושע בן לוי שאין מקריבים "ולד שני", ואף כאן אין להקריב את ולד התמורה, שכ"ולד שני" הוא! ומסכמים: אכן קשיא [קשה].

ד בעא מיניה [שאל ממנו] ר' אבין בר חייא מר' אבין בר כהנא: הפריש בהמה נקבה לקרבן אשם (ואשם בא רק מן הזכרים), וילדה זכר, בנה זה מהו שיקרב לעולה? ושואלים על עצם השאלה: מדוע שאל כן ר' אבין בר חייא, והרי תפשוט ליה [תיפתר לו] בעיה זו מדבריו של ר' יוסי בר' חנינא, שאמר כי מודה ר' אליעזר (ר' אלעזר) במפריש נקיבה לאשם שאין שאין שם עולה על אמו שהרי הופרשה לאשם! ומשיבים: ר' אבין בר חייא לא שמיע ליה [לא שמע אותו]. אין דברי ר' יוסי בר' חנינא הללו נראים לו]. וחוזרים לשאלת ר' אבין בר חייא: מאי [מה] היא אכן הדין? אמר ליה [לו] ר' אבין בר כהנא לר' אבין בר חייא בתשובה: בנה קרב עולה. הקשה ר' אבין בר חייא לר' אבין בר כהנא על קביעתו זו: האי מאי [זה הדין מה עניינו]? שהרי עד כאן לא שמענו כי קאמר [אמר] ר' אליעזר (ר' אלעזר) במשנה (לעיל יח, ב) שהולד עצמו קרב עולה, אלא דווקא במפריש נקבה לעולה וילדה — וטעם הדבר: משום דאיכא [יש] שם עולה על אמו, אבל גבי [אצל]. בענין [המפריש נקבה לאשם], וילדה, דליכא [שאינ] שם עולה על אמו, שתחילת ההקדש לא היתה לשם עולה, אלא אשם (תוס') — אפילו ר' אליעזר (ר' אלעזר) מודה שאין הולד קרב כלל! אמר ליה [לו] ר' אבין בר כהנא בתשובה: טעמא [הטעם] של ר' אליעזר (ר' אלעזר), בדין בנה של נקיבה שהופרשה לעולה שרק הוא עצמו לעולה, לאו [לא] משום ששם עולה על אמו, אלא משום דחזי להקרבה — והא נמי חזי [וחזי], בנה של הנקיבה שהופרשה לאשם, גם כן ראוין להקרבה. איתבייה [הקשה לו] עוד ר' אבין בר חייא ממה ששינוי במשנתנו בדין ולדן של הנקיבה שהופרשה יביא בדמיהן עולה. ויש לדייק: דווקא בדמיהן — אין [כן], יביא עולה,

והסבירו כי אכן משום כך פירש הרמב"ם (ראה רמב"ם ספר קרבנות הלכות תמורה פ"ד ה"ד) "לאחר כפרה" — שגולד לאחר כפרה. ולשיטתו כאשר נולד קודם כפרה — לעולם ירעה עד שיסתאב (ושלא כשיטת פירוש רש"י) (שפ"א).

אורה ההלכה

ולד תמורת אשם לאחר כפרה תמורת האשם שילדה זכר לאחר שהוקרב כבר האשם עצמו — הולד עצמו יקרב עולה. ולדעת הרמב"ם אינו קרב עולה (וראה כסי"ג), אלא ירעה עד שיפול בו מום, וימכר, ויביא בדמיו עולה. כדברי רב נחמן, וכפירושו הרמב"ם לדבריו. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות תמורה פ"ד ה"ד). הפריש נקבה לאשם בנה מהו שיקרב לעולה — וימכרו, ויביאו בדמי שניהם אשמו. ואם כבר הקריב את אשמו — יפלו דמיהם לנדבה. כגמרא. (רמב"ם שם).

מסורת הש"ס
1. תמורה שם.
2. שם יט.ב.
גרסות
דברי הכל הוא עצמו יקרב אשם
בכתי"ם: דברי הכל יקרב אשם.

